עין משפט נר מצוה

סו א מיי' פ"ג מהל' פסה"מ הלכה יג:

ועוד תניא בהדיא [א] הניתנין למעלה שנתערבו בניתנין למטה רבי אליעזר אומר יתן למעלה [ב] והתחתונים עלו לו ואי אמרת אין בילה אמאי עלו לו דילמא קיהיב עליונים למטה והתחתונים למעלה הכא במאי עסקינן כגון דאיכא רובא עליונים וקא יהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד הא תחתונים עלו לו קתני לשם שירים ת"ש נתן למטה ולא נמלך ר"א אומר יחזור ויתן למעלה והתחתונים עלו לו הכא נמי ברובא עליונים וקא יהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד והא תחתונים עלו לו קתני לשם שירים ת"ש [א] נתנן [ג] למעלה ולא נמלך [אלו ואלו מודים [ב] שיחזור] ויתן למטה ואלו ואלו עלו לו הכא נמי ברובא עליונים וקא יהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד [והא אלו ואלו עלו לו קתני] מי קתני אלו ואלו מודים אלו ואלו עלו לו קתני [ד] סיפא אתאן לרבנן דאמרי יש בילה תא שמע [ג] הניתנין במתנה אחת שנתערבו בניתנין במתנה אחת ינתנו במתנה אחת ואי אמרת אין בילה אמאי ינתנו במתנה אחת דילמא מהאי קיהיב ומהאי לא קיהיב כגון שנתערבו אחת באחת מתן ארבע במתן ארבע הכא נמי שנתערבו ארבע בארבע מתן ארבע במתנה אחת [ה]

ועוד תניא. תיובתא לרב אשי דאמר טעמא דבעי תרתי משום דאין בילה הוא דשמעינן [ו] לרבי אליעזר דאית ליה בילה אלמא שמעינן מהנך תרתי מתנייתא דטעמא דר' אליעזר כרבא דבחדא נמי מיתכשר אלמא [ז] קנסא הוא: **הניתנין למעלה כו'.** קא ס"ד דם חטאת בדם עולה יתן למעלה להכשיר חטאת דמצוה להקדים עליונים לתחתונים כדאמר לקמן בפרק כל התדיר (דף פט.) ורואה אני את התחתונים למעלה כאילו הן מים ולרבנן ישפך לאמה: **והתחתונים עלו לו.** כשיחזור ויתן שירים למטה לשם שירים עלו לו ואף למתן דם עולה: **ואם אין בילה חטאת אמאי עלתה לו.** דלמא לא יהיב למעלה אלא תחתונים: **הכא במאי עסקינן כגון דרובא עליונים וקא יהיב למעלה כל שיעור.** שיש בו מן התחתונים ועוד דממה נפשך הוא [ח] יהיב למעלה מן העליונים ולהכי מוקי לה ברובא עליונים משום דלא מתרץ ליה והתחתונים עלו לו אלא בהכי כדמסיק לה למילתיה: **והא תחתונים עלו לו קתני.** קס"ד אף [ט] בעולה קאמר דעלתה ואי דיהיב למעלה שיעור התחתונים ועוד היכי מיתכשרא עולה דילמא כל מה שהיה בכאן מדם העולה נתן למעלה: ומשני דמאי תחתונים עלו לו דקאמר לשם שירים דחטאת קאמר הצריכין לישפך ליסוד וכיון [י] דרובא עליונים כי נתן למעלה כשיעור תחתונים ועוד [יא] דאיכא מדם החטאת למעלה ולמטה אפי' כל הניתן למעלה מן העליונים הוא אכתי פש ליה מיניה למטה [יב] אבל אי לאו רובא עליונים כיון דיהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד כדי להכשיר החטאת תו לא מתרץ ליה התחתונים עלו לו אפילו לשירים דדילמא כל דם העליונים למעלה ניתן ואין כאן שירים או שמא כל דם התחתונים למעלה ניתן ואין כאן משל עולה למטה כלום: **נתן למטה ולא נמלך.** דאי נמלך לרבי אליעזר הוה אמרינן ליה תן למעלה דמצוה להקדים עליונים לתחתונים [יג] בפרק כל התדיר (שם) ולרבנן ישפך לאמה: **יחזור ויתן למעלה.** ושניהם כשרין כדס"ד [יד] ולרבנן ישפך לאמה והעולה כשירה [טו] דאסור לשנות בתחתון מפני הכשר עליון ולא אמרינן רואין אותו למעלה כאילו הוא מים והכי תניא לה בתוספתא [ד]: **הכא נמי ברובא עליונים וקא יהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד.** ועליונים הוא דכשרים ולא תחתונים: ה"ג **והא תחתונים עלו לו קתני.** ולשון קושיא הוא: ומשני ליה **לשם שירים** [טז]: **נתן למעלה ולא נמלך.** מתחילתו דאי נמלך הוה אמרי ליה רבנן ישפך לאמה שלא לשנות בתחתון [יז] דכיון דניתן למעלה אפי' חכמים מודו שיחזור ויתן למטה לכתחילה אם בא לימלך דאינו משנה בנתינה זו בעליונים שהרי מה שיש כאן מן העליונים שירים הן דרבנן אית להו בילה וכבר ניתן מן החטאת למעלה ומעתה מצות שירים לינתן למטה כתחילת עולה: **ואלו ואלו עלו לו.** ושניהם כשרים: **הכא נמי כו'.** ולר"א דלית ליה בילה אין כשר אלא חטאת ולרבנן דאית להו בילה שניהם כשירין שהרי יש משניהם למעלה ולמטה: ה"ג **מי קתני אלו ואלו מודים אלו ואלו עלו לו קתני סיפא אתאן לרבנן דאמרי יש בילה ת"ש הניתנין כו'** ואין כאן הפסק משנה הכתוב בספרים: **מי קתני אלו ואלו מודים.** שאלו ואלו עלו לו אלו ואלו עלו לו הוא דקתני והך סיפא דקתני ואלו ואלו עלו לו לאו אאלו ואלו מודים קאי אלא רבנן [יח] דקאמרי לה דאית להו בילה אבל לרבי אליעזר אין כשר אלא עליון: **ינתנו במתנה אחת.** ורבי אליעזר [יט] איירי בסיפא ומתני' היא: **אחת באחת.** שיעור מתנה מזה ושיעור [כ] מזה וקתני ינתנו במתנה אחת בשביל כל אחד קאמר דהיינו שתי מתנות דנמצאו שתיהן במזבח: **ארבע בארבע.** שיעור ארבע מתנות בשיעור ארבע מתנות וקתני ינתנו במתנות ארבע בשביל זה וארבע בשביל זה: **מתן ד' במתן אחת רבי אליעזר אומר ינתנו במתנת** [כא] **ארבע.** שמצוה להקדים מתן ארבע למתן אחת כדאמרינן בכל התדיר (שם) ורואה אני את תוספת מתנות הבכור כאילו הם מים:

וכ"ת

ועוד תניא הניתנין למעלה כו'. אלמא יש בילה בתוספתא דזבחים [ג] איתא והא דלא פריך ממתני' ניחא ליה לאקשויי מברייתא משום דוקא [כב] דתחתונים עלו לו [כג]: **הכא במאי עסקינן ברובא עליונים וקא יהיב למעלה שיעור דתחתונים ועוד.** לא מצי לאוקומא ברובא תחתונים ויהיב [כד] למעלה שיעור תחתונים ועוד דאי רובא תחתונים לא היה אומר רבי אליעזר יתן למעלה: **נתן למטה ולא נמלך ר' אליעזר אומר יחזור** [כה] **למעלה.** נראה דגרסינן [כו] ויחזור ויתן למטה מדמסיק עלו לו לשם שירים [כז] דמה שנתן למטה קודם נתינתו למעלה פשיטא דאין עולה לשם שירים: [ה] **מתן ארבע במתן אחת.** היינו שתים שהן ארבע כגון עולה או שלמים דלמטה דאי ארבע ממש כגון חטאת אמאי ינתן מתן [כח] אחת לר' יהושע הא רבנן סברי ישפך לאמה לפי שזה למטה וזה למעלה: הג"ה [ו] **בל תוסיף מהיכא.** תימה לי הלא במתנה אחת של בכור אי אפשר שלא יוכלו לחלק לשתים ואם כן דילמא יהיב מיניה לשתי קרנות דלאו"ג דאין בילה זהו שיכול להיות מזה הדם לבדו והוא הדין במתנה אחת יכול להיות בה מדם זה ומדם זה ואי ליכא שיעור נתינה לשתי קרנות דלא היה רישומו ניכר לשתים אם כן היאך הקרבן נאכל דילמא חלקו לשתי קרנות ולא הועיל כלום וי"ל דיש שיעור לשתי קרנות וכיון דאין בילה אין כאן רק ספק בל תוסיף ומשום ספק זה לא יניח קרבנו ואפילו כי הוה נמי דמים [כט] מעורבים יחד הוה ספק והכי פריך נהי דנתערב ארבע באחד לא תיקשי מאין בילה אכתי [תיקשי] קושיא אחריתי דלא מתרץ דבל תוסיף בודאי ליכא. ברו"ך. ואם תאמר איזה בל תוסיף יש וליהוי מתנה שניה בשביל שירים של בכור ואי עביד עוד שירים בשביל עולה אין [ל] כלום אלא יעשה [לא] שירים בשביל עולה (שתי מתנות שהן ארבע ויש לומר מתנה ראשונה) של עולה נכרת משתי לדדין וזהו בל תוסיף דמתנה של בכור אינה רק מצד אחד אי [לב] נמי שירים הוו באותו קרן של מתנה אחת (ארבע) מתנה שניה שבקרן שני הוי תוספת. הג"ה:

הא קתני אלו ואלו עלו לו. וליכא למימר לשם שירים דאלו ואלו קתני משמע יוצא ידי דמים עליונים וידי דמים תחתונים:

כגון שנתערבו אחת באחת. פירש בקונטרס שיעור מתנה מזה ושיעור מתנה מזה ודקתני ונתן [לג] במתנה אחת בשביל כל אחד קא אמר דהיינו שתי מתנות דנמצאו שתיהן במזבח ותימה מאי קשיא ליה נימא שנותן כל הדם במתנה אחת דאיכא מתרוייהו ממה נפשך וכי תימא [ז] משום דבעי מתנה לשם כל אחד לימא שנותן חצי הדם וחוזר ונותן חצי האחר ולמה ליה למימר כלל אחת באחת וכי תימא דפריך משום דצריך לשייר משני הדמים לשפיכת השירים ופריך דדילמא מה שנתן היה מאחד מהן והשירים מן השני דלאו"ג דתחילת עולה מקום שירים מכל מקום לא עשה כעיקר מצותה אי נמי קסבר תחילת עולה לא מקום שירים אם כן מאי קא משני שנתערבו בו [לד] אחת באחת [לה] ועוד (לימא) [למאי] דיהיב (למעלה) שיעור האחד ועוד ואמאי לא פריך מרישא נתערב בדם הפסולין או בדם התמצית דילמא מאי דיהיב מדם הפסולין ושירים [לו] אלא כיון דשירים לא מעכבי אין לנו לפסול תערובת משום מצות שירים ומיהו לקמן משמע שיש לפסול משום שירים אע"ג דלא מעכבי דקאמר שירים צריכין אילטבא ונראה לפרש דהכי פריך דילמא מהאי קא יהיב כו' דהבא ליתן לא יתן אלא שתי מתנות אחת משום זה ואחת משום זה ואם נאמר לו שיתן כל הדם לא ישמע לנו ולא דמי לנתערב בדם פסולין דשמא ישמע לנו כיון דידיע [לז] דפסול מעורב בו אבל הכא דשניהם כשירין לא ומיהו קשה דאם כן לעיל דקאמר דיהיב למעלה שיעור התחתונים ועוד לא ישמע לנו כיון דשניהם כשרים ועוד יש לומר דלשון מתנה אחת משמע [לח] אחת ולא יותר וכי משני שנתערבו אחת באחת כפרש"י מתנה אחת מכל אחת ולא דמי להההיא דלעיל דיתן למעלה ומוקמינן דיהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד דסתמא קתני יתן למעלה [טל] ולא מפרש כמה וכן בדם הפסולין ובדם התמצית:

מסורת הש"ס

א) [עירובין ק. ר"ה כח:], ב) פ"ח ה"ח, ג) שייך לעיל במתני', ד) שייך לדף שאח"ז, ה) עי' תוי"ט ויקרא חובה פ"ט ה"ה.

גליון הש"ס

גמ' שיחזור ויתן למטה. ע"ל דף עו ע"ב תוס' ד"ה ואי. ולקמן דף פא ע"ב תוס' ד"ה נתן:

שיטה מקובצת

שינויי נוסחאות

שלא במקומו]: לז] נ"ל דידוע דדם פסול מעורב (ש"מ): לח] משמע שיעור מתנה אחת ולא יותר וכי משני נמי שנתערבו אחת באחת בעי למימר כפרש"י שיעור מתנה אחת כנ"ל (ש"מ וב"ש). [דב"ש ליתא תיבת כפרש"י]: טל] למעלה סתם ולא מפרש כמה וכן בדם כו' כלל ולא מוקי לה שפיר דקיהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד והוי טפי משיעור מתנה וכן בדם כו' (ש"מ):

וכי תימא ה"נ בנתערב [א] באחת אי הכי אמר לו רבי יהושע הרי הוא עובר על בל תוסיף הכא בל תוסיף מהיכא אלא אמר רבא [ב] בבלול לא פליגי כי פליגי בכוסות לר"א אית ליה רואין לרבנן לית להו רואין ובבלול לא פליגי והתניא [א] א"ר יהודה לא נחלקו ר"א וחכמים על דם חטאת שנתערב בדם עולה שיקרב ברובע ונרבע שלא יקרב על מה נחלקו על דם תמימה שנתערב בדם בעלת מום שר"א אומר יקרב בין בבלול בין בכוסות [ג] וחכ"א לא יקרב רבי יהודה אליבא דר"א מתני בין בבלול בין בכוסות ורבנן [ד] בכוסות פליגי אמר אביי לא שנו אלא תחלת חטאת ועולה אבל סוף חטאת [ועולה] [ה] דברי הכל מקום עולה מקום שיריים א"ל רב יוסף הכי [ב] אמר רב יהודה שירים צריכין איצטבא וכן אמר ר"ש [ו] לא שנו אלא תחלת חטאת ועולה אבל סוף חטאת ועולה [ה] דברי הכל מקום עולה מקום שירים א"ר [ז] יוחנן ואיתימא רבי אלעזר [א] עדיין היא מחלוקת מתיב רב הונא בר יהודה [1] קדש הם שאם נתערב בדם קדשים אחרים יקרבו מאי לאו סוף עולה ובכור וש"מ מקום עולה מקום שירים לא תחילת עולה ובכור ומאי קא משמע לן [ג] דאין עולין מבטלים זה את זה האי [2] מולקח מדם הפר ומדם השעיר נפקא תנאי היא איכא דנפקא ליה מהכא ואיכא דנפקא ליה מהכא מתיב רבא [3] והקריבו [ח] בני אהרן את הדם וזרקו את הדם מה

רש"י

וכ"ת ה"נ בנתערב. מתנה אחת מן הבכור בשיעור מתן [ט] ד' מתנות מן העולה ודקאמר ינתנו במתן ד' ינתנו חמשתן קאמר שיהו ניתנין ד' מתנות ודאי מן העולה ואתא רבי יהושע למימר יש בילה ודיו במתנה אחת על שניהן ולא יעבור על בל תוסיף דלית ליה רואין: **הכא בל תוסיף מהיכא.** הרי אין כאן מן הבכור אלא כדי מתנה [י]: **אלא אמר רבא.** כל הנך שנויי דשנינן לא תשנין [יא] דודאי התחתונים עלו לו דקתני בין לשם שירים בין לתחילת עולה קאמר ומתני' דמתן ד' במתנה אחת בדאיכא טובא מכל חד קאמר ואפ"ה לא תשמע מינה לר"א יש בילה דתקשה לרב אשי דאיכא לשנויי [יב] הא מתני' דלעיל דעליונים ותחתונים ומתני' דמתן ד' במתן אחת לאו בבלול פליגי אלא בתערובת כוסות וקאמר ר"א בעליונים ותחתונים דיתן שניהם למעלה ולמטה ושניהם כשרין ורואה אני את דם (חטאת) [יג] למעלה כאילו הוא מים וכן בעולה ובכור נותן ד' מכל כוס וכוס ורואה אני את התוספת כאילו הוא מים [יד] (וכן בעולה ובכור) ורבנן לית להו רואין וישפך לאמה. ואע"ג דהך פלוגתא בבלול [טו] נמי איכא לאיפלוגי בהכי [טז] ועוד פליגי נמי ביש בילה ואין בילה מיהו הך [יז] מתניתא דקתני והתחתונים עלו לו דמשמע יש בילה ומתני' נמי דקתני הרי הוא עובר על בל תוסיף דמשמע דבאיערב טובא קאי ואפ"ה מכשר משמע [יח] דיש בילה וע"כ לאו בבלול קיימי דלעולם לר"א אין בילה דאי [יט] בבלול לא הוה מכשיר ר"א לא בבכור ולא [כ] בעולה דלמא מהאי קא יהיב ומהאי לא קיהיב אלא א"כ נתערבו ד' באחת וכן בעולה ועולה [כא] אלא א"כ נתערבו ד' בד' ולא בחטאת ועולה אלא ברובא עליונים וקיהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד וחטאת לבדה תעלה לו. ולרבנן ישפך לאמה דלית להו רואין: **שיקריב** [כב]. דרבנן נמי אית להו רואין ומתני' לאו רבי יהודה היא: **שר"א אומר יקריב** [כג]. ואפי' לא קרב אחד מהם דדריש [ד] מום בם לא ירצו לכם בעיניה הוא [כד] משמע הא ע"י תערובת ירצו בין בבלול כו' ומדר' יהודה נשמע לרבנן דפליגי עליה במתני' ומוקמי פלוגתא ברואין ואף [כה] בחטאת ועולה בין [כו] בבלול בין בכוסות קיימי וקתני לר"א התחתונים עלו לו וגבי עולה ובכור נמי מכשיר במתני' אלמא יש בילה: ומשני **רבי יהודה אליבא דר"א.** דמוקי פלוגתא בבעלת מום דאין כשר לר"א [כז] אלא א' ומתני' [כח] בין בבלול בין בכוסות ומוקי לה רב אשי [כט] לענין בלול כגון דרובא כשר וקיהיב במזבח שיעור בעלת מום ועוד [ל] אבל לרבנן דפליגי עליה דר' יהודה ומוקמי' [לא] פלוגתא אף בהיכא דשניהם כשרין ומכשר להו לתרווייהו בכוסות פליגי ר"א ורבנן ומש"ה מכשיר רבי אליעזר בתרווייהו דאי בבלול לא הוה מכשר אלא [לב] כדאוקימנא לעיל: **לא שנו.** הך פלוגתא דחטאת ועולה דמתני' דלעיל דאמרי רבנן ישפך לאמה: אלא בתחלת חטאת ועולה. שנתערבו לפני מתן דמם דבהיא פסלי רבנן דלית להו רואין ואסור לשנות את מקומן לתת את העולה למעלה מן החוט מפני הכשר חטאת: **אבל סוף חטאת.** שנתערב בתחלת עולה שנתערבו (בו) שירי חטאת בתחילת עולה אין כאן מחלוקת ויתנם למטה מן החוט דמקום תחילת מתן עולה כשר לשירי חטאת ויזרקם לקיר המזבח ומאליהן שותתין ליסוד ואין כאן שינוי מקום: **צריכין איצטבא.** שישפכם על גבי היסוד ממש העשוי כאיצטבא ולא יזרקם לקיר הזקוף כמשפט עולה ובסוף חטאת ועולה נמי לרבנן ישפך לאמה. ולקמן [ע"ב] מותיב ליה מהא דתניא לעיל נתן למעלה ולא נמלך אלו ואלו מודים שיחזור ויתן למטה: **עדיין היא מחלוקת.** אף בסוף חטאת ותחילת עולה דלאו חד מקום הוא ולר"א דאית ליה רואין כשר ולרבנן ישפך לאמה: **קדש הם.** בבכור כתיב ומשמע ליה הם בהוייתן יהו שאם נתערבו בדמים אחרים לא אבדו את שמם ויקרבו ולרבנן מיתוקמא כגון שנתערב בתחתונים כמותו ולא בחטאת [לג] ומאי לאו דאיערב בסוף עולה שהוא שירים והולכין למקום שירי חטאת כדאמרן באיזהו מקומן (לעיל נג.) תן יסוד למזבח של עולה וקתני דתחילת בכור כשר בו לכתחלה שמקומו מקום תחילת עולה אלמא מקום תחילת עולה ותחלת בכור הוא מקום כשר לשפיכת שירים לכתחלה: **לא תחילת עולה ובכור.** דשניהם מקום אחד להם וכיון דלרבנן יש בילה שניהם כשירין: **ומאי קא משמע לן.** קרא הואיל ומקום אחד להן: **דאין עולין מבטלין זה את זה.** ואפילו אחד מרובה על חבירו לא בטל המועט: **האי מולקח מדם הפר ומדם השעיר נפקא לן.** במנחות בהקומץ רבה (דף כב.) שמערבין דם פר ודם השעיר [של] יה"כ במתן [לד] דם קרנות המזבח הפנימי והדבר ידוע שדם הפר מרובה מדם השעיר מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה: **איכא דנפקא ליה כו'.** ולקמן [ע"ב] מפרש פלוגתא בשמעתא: **והקריבו וזרקו מה ת"ל דם דם.** גבי עולה קאי בת"כ [ה] ושחט את בן הבקר והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם [וזרקו את הדם] והקריבו בני אהרן וזרקו אל [לה] המזבח היה לו לומר ואין צריך לכתוב דם דמה יש לו לקבל ולזרוק ע"י שחיטה אם לא דם מה ת"ל דם דם: ה"ג **מנין אתה אומר נתערב דם עולה בדם עולה דם עולה בדם תמורה דם עולה בדם חולין שיקרבו ת"ל**

תוספות

ה"ג **אבל סוף חטאת ועולה.** במתנה שניה של עולה מיירי שהיא בקרן מערבית דרומית דזה מקום שירים של חטאת אבל במתנה ראשונה של עולה ישפך לאמה לרבנן דאין זה מקום שירים [לו] דדם עולה בקרן מזרחית צפונית ושירים בקרן מערבית דרומית מיהו י"ל כיון דיסוד דרומי אינו מן הפסוק אלא מטעמא דבעי' בסמוך לו (לעיל דף נג.) דומיא דשירים פנימיים א"כ אין קפידא אם יתנם במזרחית צפונית להכשיר דם תחלת עולה וכן מוכיח קצת בסמוך גבי נתן למעלה ולא נמלך יחזור ויתן למטה ובעי לאוכוחי דמקום עולה מקום שירים ומשמע שלא נתן עדיין כלל מתנות עולה (בלבדן) [לז] א"נ יפנה דרך שמאל ויתן תחלה בקרן מערבית דרומית שהוא מקום שירים ויתן שירים בשתי קרנות: ה"ג [לח] **מאי קמ"ל.** תימה טובא קא משמע לן [טל] דיקרבו למר כדאית ליה ב' מתנות שהן ד' ולמר מתן אחד אע"ג דעבר על בל תגרע או בל תוסיף ושמא י"ל כיון דיהיב לשם מים ליכא בל תוסיף וגם לא משום בל תגרע כיון דשב ואל תעשה ומתקן קרבנו ובלא [מ] קרא נמי. ברו"ך: **תנאי היא איכא דנפקא לה מהכא ואיכא דנפקא לה מהכא.** תימה למה דוחק לומר תנאי היא דבהקומץ רבה (מנחות כב:) פריך ואימא עד דאיכא מין ומינו ועולין קשיא לימא קרא קדש [מא] הם איצטריך דאם אינו ענין למין ומינו ועולין תנהו לענין לעולין לחוד אפילו הוי שלא מינו ועוד קשה דהכא אליבא דר' יוחנן קיימא והתם קאמר רבי יוחנן להיא דרשה דולקח מדם הפר וע"ק נימא דאיצטריך משום דס"ד שישפך לאמה כדי שלא יעבור על בל תוסיף ועל בל תגרע [מב] וע"ק דמאי שנא שנתערבו למטה בלמעלה דמודה ר' יהושע דישפך ואין משנים זה [מג] להכשיר זה ומתן אחת במתן ד' משנים ועובר על בל תגרע וכי תימא משום דמתן א' במתן ד' אי אמרת ישפך אין שייך לשלם תחתיהם כגון בכור ומעשר שנפסל אבל עולה וחטאת שנפסל דאפשר לשלם תחתיהם ישפך עולת נדבה מאי איכא למימר ומיהו [מד] י"ל דלא דמי דניתנים למעלה בניתנים למטה אין לו לפסול בידים דם עולה להכשיר דם חטאת אבל הכא שאינו פוסלו בידים אלא עומד במקומו [מה] שב ואל תעשה שאני ומיהו לר"א קשה דמשנה דחייב ליתן ב' מתנות [מו] לבד מתנה אחת ועובר משום בל תוסיף ובניתנין

מסורת הש"ס

א) תוספ' פ"ח ה"ז, וכעי"ז לעיל עז. ותוספ' שם ה"ה, ב) ועי' לעיל נב. ובתו' ד"ה גג, ג) [מנחות כב: כג. תמורה ה:], ד) ויקרא כב כה, ה) ויקרא נדבה פרש' ד ה"ז.

שינויי נוסחאות

א] נ"ל בנתערב ארבע באחת (*ש"מ): ב] נ"ל רבה בגמרא וברש"י (*ש"מ): ג] בש"מ וכי"ל נוסף ורואה אני דם בעלת מום למעלה כאילו הוא מים: ד] נ"ל אבל לרבנן (ב"ש): ה] נ"ל ותחלת עולה (ש"מ): ו] נ"ל ריש לקיש (*ש"מ). וכ"א בילקוט פ' אחרי רמז תקע"ה (הגרי"ב): ז] נ"ל רבי יוחנן ואיתימא ר"א אמר. וכ"א בילקוט שם (*הגרי"ב): ח] גי' ש"מ והקריבו וזרקו מה ת"ל כו' והשאר נמחק. והיא גי' רש"י: ט] תיבת מתן נמחק (*ש"מ): י] מתנה אחת (ש"מ): יא] נ"ל תשנינהו (ש"מ): יב] לשנויי דמתני' דלעיל כו' כצ"ל (כתה"י): יג] נ"ל העולה (כתה"י וגליון): יד] ש"מ ורש"ק מ"ז, וכן בכת"י ליתא. ובנ"ק גרים וכן בעולה ועולה. ופי' מתן ד' במתן ד'. ובח"נ דוחה גי' זו ע"ש: טו] נ"א ברובה (גליון). ובש"מ מחק תיבת בבלול, אבל בכת"י איתא וכן בכי"ב וג' וב"ש לא מחקוה. ואולי הוא ט"ס בש"מ: טז] בהכי ולאפלוגי נמי ביש כו' כצ"ל (ש"מ וב"ש): יז] נ"ל הנך מתנייתא דקתני בהו (*שמכ"י): יח] נ"ל דמשמע יש בילה, לאו בבלול כו' (שמכ"י וב"ש): יט] נ"ל ואי (ש"מ): כ] תיבת ולא נמחק (ש"מ וב"ש). [וכתב ע"ז הר"ש עדני ז"ל ולא ידענא מ"ט. ולכא' כוונת ש"מ לגתנין במתנה א' שנתערבו בניתנין במתן ד' דהיינו "בכור בעולה" וכדמסיים אא"כ נתערבו ד' בא']: כא] נ"ל ושלמים (ש"מ וגליון): כב] נ"ל שיקרב (*ש"מ): כג] נ"ל יקרב (*ש"מ): כד] תיבת הוא נמחק (ש"מ): כה] נ"ל אף (צ"ק): כו] נ"ל דבין (ש"מ): כז] תיבת לר"א נמחק (צ"ק): כח] נ"ל מוקי מתני' (ש"מ): כט] רב אשי לר"א לענין כצ"ל (צ"ק): ל] כאן הס"ד ומה"ד אבל לרבנן כו'. ראה אות ד' (כי"ג): לא] נ"ל ומוקמי (שמכ"י): לב] נ"ל אלא בחד (ש"מ): לג] כאן הס"ד ומה"ד מאי לאו כצ"ל (*שמכ"י): לד] נ"ל למתן קרנות. ותיבת דם נמחק (ש"מ): לה] נ"ל על (ש"מ): לו] שיריים דמתנה ראשונה של עולה בקרן כו' כצ"ל (ש"מ): לז] נ"א נ"ל ברו"ך (גליון): לח] נדנ"ל הגי"ה דהא קושייתם שבכאן הקשו בדבור שאח"ז (גל' קה"י). ועי' ח"נ נ"ק ופ"מ: טל] בש"מ נוסף דאם נתערב בכור בעולה: מ] נ"ל בלא (ב"ש): מא] נ"ל דקדש (ש"מ): מב] ראה אות לח: מג] בזה להכשיר מזה כצ"ל (ש"מ): מד] ומיהו לזה י"ל. כנדנ"ל וצא ליישב קושיא האחרונה בלבד (באה"מ). ועי' נ"ק: מה] במקומו דשניהם דשירים ואינו עובר על בל תגרע דשב ואל תעשה כו' (ש"מ): מו] מתנות ובכור אינו אלא מתנה אחת כו' (ש"מ): מז] נ"ל דהתם (ח"נ):

עין משפט נר מצוה

סז א מיי' פ"ב מהל' פסה"מ הלכה יח:

תורה אור השלם

1. אַךְ בְּכוֹר שׁוֹר אוֹ בְכוֹר כֶּשֶׂב אוֹ בְכוֹר עֵז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת דָּמָם תִּזְרֹק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֶלְבָּם תַּקְטִיר אִשֶּׁה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: במדבר יח, יז

2. וְיָצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: ויקרא טז, יח

3. וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבָּקָר לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם וְזָרְקוּ אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב אֲשֶׁר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ויקרא א, ה

שיטה מקובצת

רבי יהודה אליבא דר"א מתני בין בבלול בין בכוסות. אף על גב דמתניתין לא אתיא כרבי יהודה דבמתני' פליגי בעולה ובחטאת (ור"י לא פליג) [ואליבא דר"י לא פליגין] בעולה וחטאת, ועוד דבמתני' משמע דלא פליגי בבעלי מומין אלא לכ"ע ישפך לאמה אף לר"א דמאיסי, מ"מ לענין דמיירי בין בבלול כו' אין סברא דמתני' פליג עליה, ומשני דבבלול נמי פליגי עליה, דמתני' לא מיירי אלא בכוסות. וא"ת ומ"מ יקשה לרב אשי דאמר לר' אליעזר דאין בילה, דלר' יהודה דאמר דמיירי ר"א בבלול א"כ יש בילה והדרי קושיא לדוכתיה. וי"ל דמדרבי יהודה לא קשיא דמצי למימר דמיירי דאיכא רובא דם תמימה וקא יהיב למזבח שיעור דם בעלת מום ועוד, כדמשני לעיל בהאידך פירכא, אבל לרבנן דפליגי עליה דר"י ומוקמי פלוגתייהו אף בהיכא דשניהן שוים ומכשיר להו לתרווייהו, בכוסות פליגי

שיטה מקובצת (המשך)

ר"א ורבנן ומש"ה מכשיר ר' אליעזר בתרווייהו משום דאית ליה רואין ורואה אני דם חטאת למטה כאילו הוא מים ורבנן לית להו רואין וישפך לאמה, אבל מתני' אי איירי בבלול לא מצי לשנויי הכי (דמוכח) [כדמוכח] לעיל מבל תוסיף: שיריים צריכין איצטבא. עיין בתוס' לעיל דף (נא) [נב] ע"א [ד"ה גג יסוד]: עדיין היא מחלוקת. ולרבנן ישפך לאמה דאין לשנות של תחלת עולה שהוא בזקיפה בשביל הכשר שיריים שטעונין איצטבא, וכן איפכא אסור: תוד"ה אבל סוף חטאת ועולה. במתנה שניה של עולה מיירי כו'. נ"ב וז"ל ריב"א ז"ל נראה בעיני דאפילו במתנה ראשונה של עולה איירי דאע"ג דמתנה ראשונה בקרן מזרחית צפונית ושיריים בקרן מערבית דרומית מ"מ לכאורה מצות שירים קיים ולא הקפיד הכתוב אלא משום דפגע ביה ברישא, דאע"פ שמזה הטעם לא הייתי קובע מקום כדפרישית באיזהו מקומן מ"מ טעמיה דקרא הכי הוי שלא יעביר על המצוה אלא דלא הוינא קובע לו מקום אי לאו דגלי קרא. וי"ל מהאי טעמא נמי יש לי לומר דאם ירצה ליתן מתנה ראשונה של עולה בקרן מערבית דרומית שהוא מקום שירים נותן דכל מה שנותן בקרן מזרחית צפונית תחלה אינו אלא משום דאין מעבירין על המצות ומצות מתנה מיהא קיים אפילו העביר הלכך לא ישפך לאמה עכ"ל ז"ל (ב"ש): בא"ד דדם עולה בקרן מזרחית צפונית ושירים בקרן מערבית דרומית. ומיהו קשה דבפ' איזהו מקומן מוכח דעולה גופיה טעונה גג היסוד למעוטי זקיפה דיסוד כדקאמר מהו דתימא אזקיפה דיסוד קמ"ל אגגו דיסוד, ושיריים הוי בזקיפה, וי"ל דהא דממעט התם היינו זקיפה דיסוד למטה מן היסוד כדמשמע לישנא דהתם דקאמר התם זקיפת יסוד דהיינו למטה מן היסוד אבל זקיפה שלמעלה מן היסוד אין זה זקיפה דיסוד אלא זקיפה דסובב אלמא דלא מיירי לעיל אלא בזקיפה שלמטה מן היסוד אבל זקיפה שלמעלה מן היסוד מקרי שפיר גג היסוד דהיינו זקיפה דסובב, ולא מצית אמרת גג יסוד ממש כיון דכתיב סביב בעולה ולא משכחת סביב בשפיכה על גג היסוד אלא בזריקה בזקיפה כנגד חודו של קרן דהדם מתפזר אילך ואילך (מהר"פ): ד"ה מאי קמ"ל תימה וכו'. ובתוס' מהר"פ תירצו וי"ל אי האי דינא ילפינן ליה מקרא א"כ הוי ליה לאתויי האי קרא במתני' גבי מחלוקת דר' אליעזר ור' יהושע: ד"ה תנאי היא כו' תימה למה דוחק לומר כו'. נ"ב ותירץ לי רבינו דפשיטא ליה דבחד קרא סגי מדלא מייתי אלא חד קרא בברייתא ובמילתיה דר' יוחנן ומדר' יוחנן אדר' יוחנן לא קשיא דהכא [מז] לא קאמר אלא אליבא דהך ברייתא ואיהו ס"ל דאין מערבין לקרנות. ולי נראה להוסיף על טעם זה דעל כרחך מחד קרא הוא, דאי הוה צריך תרי קראי הכתי איכא לאקשויי ממאי דקרא תניינא למר משום מין במינו ולמר משום עולים, אימא איפכא, וכי פריך בהקומץ רבה ואימא עד דאיכא מין ומינו ועולין ה"ה דה"מ למפרך הכי אלא על כרחך טעמא איכא וההוא טעמא דמשני כי איכא תרי קראי משני בחד קרא (ריב"א ז"ל. ב"ש):

ת"ל א] דם דם שיכול אין לי אלא ב] אלו שנתערבו בתמורתה שאף מחיים תקרב מנין לרבות תודה ושלמים מרבה אני תודה ושלמים שבאין בנדר ונדבה כמותה מנין לרבות את האשם מרבה אני את האשם שטעון מתן ד' כמותו ג] בכור ומעשר ופסח מנין ת"ל דם דם מאי לאו סוף עולה ובכור ושמע מינה מקום עולה מקום שירים לא תחילת עולה ובכור ומאי קמ"ל דאין עולין מבטלין זה את זה מולקח ד] מדם הפר ומדם השעיר נפקא תנאי היא איכא דנפקא ליה מהכא ואיכא דנפקא ליה מהכא והני תנאי מולקח מדם הפר ומדם השעיר לא ילפי קסברי אין מערבין לקרנות מדם דם לא יליף ה] דם דם לא משמע להו אלא מקודש הם מאי טעמא לא ילפי קסברי קודש הם הם קריבין ואין תמורתן קריבה ואידך נפקא ליה [1]מאם שור אם שה לה' הוא הוא קרב ואין תמורתו קריבה ת"ש נתן למעלה ולא נמלך אלו ואלו מודים שיחזור ויתן למטה אלו ו] ואלו עולין לו מאי לאו דאיערוב חטאת ועולה וכיון דיהיב ליה למעלה הוו להו שירים וקתני אלו ואלו מודים שיחזור ויתן למטה ושמע מינה מקום עולה מקום שירים כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר אמרי במערבא הכא במאי עסקינן כגון דאיערב ז] חטאת החיצונה בשירים א"ל אביי ונימא מר כגון דאיערב בשירים ח] דלמא הא קמ"ל אפילו למ"ד שירים מעכבין חסרו אין מעכבין א"ל רבא תוספאה לרבינא הא אוקימנא ההיא ברובא עליונים וקא יהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד [א"ל] ה"מ למאן ט] דאמרו מעיקרא י] אין בילה מסקנא בכוסות פליגי:

מתני' הניתנין בפנים שנתערבו בניתנין בחוץ ישפכו לאמה נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים כשר בפנים וחזר ונתן בחוץ רבי עקיבא פוסל וחכמים מכשירים שר"ע אומר כל דמים שנכנסו לכפר בהיכל פסולין וחכמים אומרים חטאת בלבד רבי אליעזר אומר אף האשם שנאמר [2]כחטאת כאשם:

גמ' וניפלוג נמי ר"א בהא היכי ליעביד ניתיב בחוץ והדר ניתיב לפנים כשם שמצוה להקדים עליונים לתחתונים כך מצוה להקדים פנים לחוץ ניתיב

רש"י

ת"ל דם דם שיכול אין לי אלא אלו יקרבו שאף אם נתערבו מחיים יקרבו מנין אפילו נתערב באשם כו': ת"ל יא]. חד מינייהו דריש ומשמע ליה את הדם בכל מקום שהוא שמו עליו ולא בטל: **יכול אין לי אלא נתערב באלו.** דקא יב] מרבינן מיניה דיקרבו שכן תערובתן ראויה לקרב אפילו נתערבו בהמה בבהמה מחיים דהא עולה בתמורה או בעולה אחרת תנן במתני' [עא:] קדשים בקדשים מין במינו זה יקרב לשם מי שהוא וזה יקרב לשם מי שהוא וכן בנתערבו בחולין תמימין תנן לעיל (דף עא:) ימכרו החולין לצרכי אותו המין והדר הוו להו קדשים בקדשים מין במינו. מנין אפי' נתערב בדם אשם יקרב ואף על פי שאינו מינו ואם נתערב מחיים לא היה קרב כדתנן (שם) קדשים בקדשים מין בשאינו מינו ירעו: **אביא את אשר נתערב באשם.** מהאי רבויא גופיה ולא בעי קרא אחרינא הואיל ושניהם קדשי קדשים ואע"ג דאם נתערבו מחיים לא קרב התם משום דאית להו תקנתא ברעייה הוא: **ת"ל דם דם.** להכי איצטריכו דם דם תרי זימני: **והני תנאי כו'.** לשון בעיא הוא. והנך תלתא תנאי דאיפליגו במילף לעולין שאין מבטלין זה את זה מתלתא קראי בשלמא כולהו מולקח מדם הפר ומדם השעיר לא ילפי קסברי תרי תנאי דשמעתין אין מערבין דם פר ושעיר למתן דם קרנות מזבח הפנימי ומאי יג] ולקח מדם הפר ומדם השעיר מזה בפני עצמו ומזה בפני עצמו ופלוגתא דר' יונתן ורבי יאשיה היא במסכת יומא (דף נז:): **והאי** יד] **מדם דם לא משמע להו.** לתנא דהקומץ ולתנא דקדש הם אלא מקדש הם כו': **ואין תמורתן קריבה.** ולא למידרש ביה בהווייתן יהו אתא: **נתן למעלה ולא נמלך** טו]. מתני' דפליגי ביה ר"א ורבנן בניתנין למעלה שנתערבו בניתנין למטה: **מאי לאו פלוגתייהו בחטאת שנתערבה בעולה הוא.** כדקס"ד עד השתא וקתני דאפי' לרבנן יחזור ויתן למטה לכתחלה ואף על גב דנתערבו השתא סוף חטאת ועולה וש"מ חד מקום הוא: **הכא במאי עסקינן.** רישא דפלוגתא למטה טז] לכתחלה כגון דאיערב תחלה יז] חטאת החיצונה בשירי חטאת הפנימית דאינהו שירים סתמא הלכך יח] נתן למעלה ולא נמלך דאי נמלך לרבנן ישפך דהוו להו ניתנים בפנים שחזר יט] ונתן מהם בחוץ בקרנות והוי שלא במקומו אבל מכי נתן למעלה כ] הוו להו שירים ושירים ושניהן ביסוד וכרבי ישמעאל דאמר זה וזה יסוד מערבי או כר"ש דאמר זה וזה יסוד דרומי לעיל (דף נג.): **ולימא מר כגון דאיערב חטאת החיצונה בשיריים** כא]. כלומר בשירי חיצונה כמותה דהכי שפיר טפי שמקום שיריהן שוה לדברי הכל: **דלמא הא קמ"ל.** האי דאוקמה אף בשירי פנימית דאפילו למאן דאמר שירים הפנימיים מעכבי ה"מ כי לא יהיב מינייהו מידי אבל חסרו מקלתן לאחר מתן דמים הפנימיים אין החסרון מעכב ושופך השאר ליסוד דהא הכא חסרו שירים הפנימיים בשנתן כב] דמיהן למעלה ואפ"ה מתכשרי: **והא אוקימנא כו'.** והא דקא יהיב למטה לשם שירי חטאת הוא דקא יהיב אבל עולה לא מיתכשר דהא יהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד א"כ כג] מוקמת לה בתערובת חטאת ועולה לא ש"מ מקום עולה מקום שירים דכיון דעולה לא מיתכשרא לא זריק להו במקום עולה אלא באיצטבא ומאי דוחקיה לאוקומה בחטאת ושירים: **א"ל ה"מ.** הנך שינויי דשנינן לעיל למאי דהוה ס"ד מעיקרא דבבלול פליגי והוה מהדרינן אשינויי דחיקי לאוקומי לדרב אשי דאמר לר"א אין בילה דלא תיקשי ליה הך כד] מתנייתא: **מסקנא** כה]. דשינויין הדרנא בן ואוקימנא לשינוי כו] דפלוגתא דידהו בהך מתני' בתערובות כוסות הוא ומתרוייהו קאמר ר"א דליתיב למעלה ולמטה ושניהן כשירין והיכא דנתן למעלה ולא נמלך דברי הכל יתן למטה ואלו ואלו עלו ואי הוה מוקי לה רב יהודה כז] בחטאת ועולה הוה קשיא ליה: **מתני' הניתנין בפנים** כח] **ישפכו לאמה.** דלית לן רואין ואסור לשנות בשלו מפני הכשירין של אלו. ובגמרא פריך וניפלוג נמי ר"א בהא דהא אית ליה רואין: **ר"ע פוסל.** בחילון: **וחכמים מכשירין.** בכל קרבנות חוץ מחטאת החיצונה דמיפסלא משום וכל חטאת אשר יובא וגו' [ויקרא ו]: **גמ' כשם שמצוה להקדים עליונים לתחתונים.** דם חטאת לדם עולה כדאמר בכל התדיר (לקמן דף פט.): **כך מצוה להקדים פנים לחוץ.** דפנים חשוב: **ניתיב**

תוספות

למעלה בלמטה לא מכשיר למעלה אלא ע"י רואין לשם מים ומיהו הא נמי חד טעמא הוא דמשום דאית ליה לשם מים הוא דלא עבר משום בל תוסיף ועוד כשעובר על בל תוסיף אינו משנה בדם לפסול אבל בניתנין למעלה ולמטה וניתנין בחוץ בניתנין בפנים כולהו משנה בדם לפסול:

מנין אפילו נתערב באשם כו'. תימה כי היכי דלהאי תנא איצטריך קרא לתודה כט] לעולה ולאשם ולמאן דנפקא ליה נמי מולקח מדם הפר ומדם השעיר דעולין אין מבטלין דלמא ה"מ פר ושעיר שוין לגמרי במתנותיהן מתן אחד במתן ד' מנין או עולה בנאכלין וכן למאן דנפקא ליה מקודש הם מנא ליה נתערב ל] בדם עולה דלמא בקדשים הנאכלין מיירי: **ואין תמורתו קריבה.** תימה כיון דתנאי היא אמאי הדר ביה בפ"ק דתמורה (דף ה:) דקאמר ורבא אין ה"נ אלא הם למה לי כו': **הא אוקימנא ברובא עליונים.** פי' בקונטרס והאי דיהיב למטה לשם שירי חטאת הוא דקיהיב אבל עולה לא מתכשרא דהא יהיב למעלה שיעור תחתונים ועוד א"כ כג] מוקמת לה בתערובת חטאת ועולה לא שמעת מינה (לא) מקום עולה מקום שירים דכיון דעולה לא מתכשרא לא זריך להו במקום עולה אלא באיצטבא ולרבנן דאמרי יש בילה והויא לא] לה עולה כשרה ויש דם עולה שנשאר למטה וראוי לזריקה: **נתן בחוץ ואחר כך נתן בפנים כשר.** וכגון דיהיב דמים הפנימיים בחוץ לשם מים דאי לאו הכי היאך חוזר ונותן בפנים והלא כבר נתכפר כשמואל לפי מה שפירשתי לעיל בפ' שני (כו: ד"ה אמר) דמזבח מכלון לדמים הפנימיים כמקומן דמי וכי האי גוונא מיירי סיפא בפנים ונתן בחוץ שהכניס דמים החיצונים לשם מים וק"ק ז) אמאי פסול כשמכניס לשם מים דלכפר כתיב:

עין משפט נר מצוה

סח א מיי' פרק ג מהלכות תמורה הלכה א:
סט ב ג ד מיי' פרק ג מהלכות פסה"מ הלכה יג:
ע ה מיי' פ"ט מהל' תמידין ומוספין הלכה ה:

תורה אור השלם

1. אַךְ בְּכוֹר אֲשֶׁר יְבֻכַּר לַיהוָה בִּבְהֵמָה לֹא יַקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ אִם שׁוֹר אִם שֶׂה לַיהוָה הוּא: ויקרא כז, כו
2. כַּחַטָּאת כָּאָשָׁם תּוֹרָה אַחַת לָהֶם הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יְכַפֶּר בּוֹ לוֹ יִהְיֶה: ויקרא ז, ז

שיטה מקובצת

מנין לרבות תודה ושלמים כו'. וא"ת ולמאן דיליף מבכור אמאי לא קאמר נמי שאר קדשים מנין והיכי יליף כולו קדשים מחד קרא, וי"ל דהתם לא צריך שהרי בכור לאיזה קרבן שיתערב אין מתן דמו שוה שהרי אין שום קרבן שוה למתן דם הבכור וא"כ שמעינן מינה דה"ה [illegible]

מסורת הש"ס

א) ת"כ ויקרא נדבה פרש' ד ה"ז ע"ש, ב) [לעיל עב: וש"נ] ע' ירוש' יומא פ"ה ה"ד, ג) [תמורה ז:], ד) ע' ירוש' שם ה"ו, ה) [לעיל פ.], ו) לעיל י: [לקמן לד:], ז) [ע' תוס']

מוסף רש"י

אין בילה. אין עומדין על כך, דזימנין דלא מיבלל בכוליה (לעיל פ.). כל הדמים. החיצונים, שנכנסו לכפר בהיכל פסולין. ולא"ע דלא כתיב אלא וכל חטאת אשר יובא מדמה וגו' מרבה ר"ע קדשי קדשים וקדשים קלים מריבויא דכל וכל לקמן (לעיל י:).

שינויי נוסחאות

א] גירסת ס"י וכ"ה גירסת רש"י מה ת"ל דם דם, מנין אתה אומר נתערב דם עולה בדם עולה דם עולה בדם תמורה דם עולה בדם חולין יקרבו, ת"ל דם דם, יכול אין לי אלא אלו יקרבו שאף אם נתערבו מחיים יקרבו, מנין אפי' נתערבו באשם, אביא אני את שנתערב באשם שאלו ואלו קדשי קדשים, מנין אפילו נתערב בתודה ושלמים, אביא אני שנתערב בתודה והשלמים שאלו ואלו מתן ד', מנין אפילו נתערב בבכור במעשר ובפסח, ת"ל דם דם [illegible]

ליקוטים

קסברי אין מערבין לקרנות. וא"ת והא לכולי עלמא מערבין על טהרו של מזבח ותיקשי למ"ד עולין מבטלין. תירץ ר"י ז"ל דבשלמא בקרנות קרייה רחמנא בהדיא דם השעיר [illegible]

וניתיב לפנים והדר ניתיב לחוץ כיון דאיכא חטאת ואשם דכי נכנס דמן א] פסולין לא פסיקא ליה: שהיה ר"ע אומר [וכו']: אמר רב יהודה אמר שמואל משל ב] למה הדבר דומה לתלמיד שמזג לרבו בחמין ואמר לו מזוג לי אמר לו במה אמר לו לא בחמין אנו עסוקין עכשיו בין בחמין בין בצונן הכא נמי מכדי בחטאת עסקינן ג] ואתי 1חטאת דכתב רחמנא ל"ל ד] אלא לאו חטאת קאמינא לה אלא כל קדשים מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע מכדי איתרבו כל קדשים לגבי ה] מזבח לענין אמריקה ושטיפה חטאת דכתב רחמנא ל"ל ש"מ חטאת אין מידי אחרינא לא והא ו] לא דמיא אלא לתלמיד שמזג לרבו בין בחמין בין בצונן אמר ז] לו אל תמזוג לי אלא חמין ח] אלא טעמא דר"ע מחטאת וכל חטאת אדתניא 1חטאת אין לי אלא חטאת קדשי קדשים מנין ת"ל כל חטאת קדשים קלים מנין ת"ל וכל חטאת דברי ר"ע אמר לו רבי יוסי הגלילי גאפילו אתה מרבה כל היום כולו איני שומע לך אלא חטאת אין לי אלא חטאת יחיד חטאת צבור מנין ת"ל כל חטאת ואין לי אלא חטאת זכר חטאת נקבה מנין ת"ל וכל כלפי לייא אלא ה"ק אין לי אלא חטאת נקבה חטאת זכר מנין ת"ל וכל חטאת וסבר רבי יוסי הגלילי האי קרא להכי הוא דאתא גוהתניא רבי יוסי הגלילי אומר (לפי שמצינו) כל הענין כולו אינו מדבר אלא בפרים הנשרפים ושעירים הנשרפים לשרוף פסוליהן אבית הבירה ולעמוד בלא תעשה על אכילתו אמרו לו חטאת שנכנס דמה לפני ולפנים מנין אמר להם 2הן לא הובא ט] לדבריו דר"ע קאמר:

מתני' דכחטאת שקבל דמה בשני כוסות יצא אחד מהן לחוץ הפנימי כשר נכנס אחד מהם לפנים ר' יוסי הגלילי מכשיר בחיצון וחכמים גפוסלין א"ר יוסי הגלילי מה אם במקום שהמחשבה פוסלת בחוץ לא עשה את המשויר כיוצא מקום שאין המחשבה פוסלת בפנים אינו דין שלא נעשה את המשויר כנכנס הנכנס לכפר אע"פ שלא כפר פסול דברי ר"א ר"ש אומר עד שיכפר רבי יהודה אומר יאם הכנים שוגג כשר כל הדמים הפסולין י] שנתנו ע"ג המזבח לא הרצה הציץ אלא על הטמא השהציץ מרצה על הטמא ואינו מרצה על היוצא:

גמ' דתניא א"ר יוסי הגלילי ק"ו ומה במקום שמחשבה פוסלת בחוץ לא פסל דם שבחוץ את שבפנים מקום שאין מחשבה פוסלת בפנים אינו דין שלא יפסול דם שבפנים את שבחוץ א"ל הרי הוא אומר 1אשר יובא מדמה אפילו מקצת דמה אמר להם ק"ו ליוצא מעתה ומה במקום שאין מחשבה פוסלת בפנים פוסל דם שבפנים את שבחוץ מקום שמחשבה פוסלת בחוץ אינו דין שיפסול דם שבחוץ את שבפנים אמרו לו הרי הוא אומר אשר יובא הנכנס פוסל ואין היוצא פוסל ותהא מחשבה בפנים פוסלת מקל וחומר ומה במקום שלא פסל דם שבחוץ את שבפנים מחשבה פוסלת בחוץ מקום שפסל דם שבפנים את דם שבחוץ אינו דין שתהא מחשבה פוסלת בפנים הרי הוא אומר 3ביום השלישי

ניתיב בפנים והדר ניתיב בחוץ. דהא לר"א שאר דמים הנכנסין להיכל כשרין חוץ מחטאת ואשם כדקתני מתני': **כיון דאיכא חטאת ואשם.** שאם נתערבו יא] דמם בדמים הפנימיים לא מצי למימר יתן בפנים ואח"כ יתן בחוץ משום דמיפסלי חיצונים לא פסיקא ליה. וא"ת ליפסלינהו לחיצונים להכשיר פנימיי' למפסלינהו בידים לא קאמר ר"א ומוטב להמתין עד שקיעת החמה ויפסלו מאליהן וישפכם לאמה: **משל דרבי עקיבא.** דמשמע ליה שאר כל הדמים בכלל כל חטאת אשר יובא מדמה [ויקרא ו] למה הדבר דומה לתלמיד שמזג לו לרבו יין בחמין וכו': **לא בחמין אנו עסוקין.** וכיון שאני אומר לך מזוג סתם בחמין הייתי אומר לך עכשיו הנני אומר לך בין בחמין בין בצונן כלומר העוסק בדבר אין רגיל להזכירו כשמדבר בו ואם מזכירו בדעתו להוסיף אחרים עמו ואומר אף זה שהייתי עסוק בו יהא בכלל: **ה"ג מכדי בחטאת עסקינן ואתי.** כולה פרשה: **חטאת דכתב רחמנא ל"ל.** לכתוב ואם יובא מדמה וגו': **אלא ה"ק לאו** יב] **חטאת לחוד קאמינא.** אלא אף חטאת כשאר קדשים אשר יובא וגו' דלא תימא חטאת לא תיפסול שכן מצינו חטאת נכנסת להיכל בחטאות הפנימיות: **מכדי איתרבו כל הקדשים.** (לעיל) [לקמן] מהאי קרא לענין שיהו טעונים מריקה ושטיפה כלי מתכות שנתבשלו בהן כדילפינן בפרק דם חטאת (לקמן צז:) מקדש קדשים היא וסמיך ליה וכל חטאת אשר יובא ואי שאר קדשים נמי מיפסלי ל"ל למיכתב חטאת יג] ליכתוב ואשר יובא מדמה ש"מ חטאת דוקא קאמר: **הא לא דמיא כו'.** מסקנא דקושיא היא: **אלא חטאת יחיד.** דהא כתיב הך פרשת חטאת אצל פרשת אשם ופרשת שלמים ותודה שהן של יחידים יד]: **כלפי לייא.** סתם חטאת יחיד נקבה היא: **להכי הוא דאתא.** לחטאת חיצונה שנכנס דמה לפנים: ה"ג **כל הענין הזה אינו מדבר כו'** ול"ג לפי שמצינו. ואדרבנן פליג בת"כ דמוקמינן טו] ליה ליפסול חטאת החיצונה שנכנס דמה לפנים ואמר להו אין המקרא מדבר אלא בפנימיות שדמם נכנס לפנים מצוה טז] ואמר קרא שאם אירע בהן פסול ישרפו אבית הבירה בעזרה ולא חוץ לג' מחנות כמצותן יז] כדכתיב בהאי קרא (ויקרא ו) בקדש באש תשרף שתהא שריפתה בקדש וליתן לא תעשה על אכילתן בין כשרין בין פסולין כדכתיב (שם) לא תאכל דמקומן לא נאמר לאו על אכילתן וכתבו כאן: **אמרו לו לדבריך חטאת החיצונית שנכנס דמה לפנים מנין.** שנפסלה: **אמר להו הן לא הובא את דמה.** כתיב גבי שעיר החטאת ששרפו בני אהרן וקאמר להו משה הן לא הובא את דמה הא הובא בדין שרפוה: **לדבריו דר"ע.** דמוקי ליה בהכי ומרבה והולך שאר קדשי יח] קדשים קאמר דאין לו לרבות בו אלא חטאת יט]: **מתני' יצא אחד מהם לחוץ.** חוץ לעזרה: **הפנימי כשר.** ונותן ממנו מתנותיו והקרבן עולה לו: **נכנס אחד מהן לפנים.** להיכל: **מכשיר בחיצון.** לתת ממנו מתנותיו והקרבן כשר: **וחכמים פוסלין.** וטעמייהו מפרש בגמרא: **ומה אם במקום שהמחשבה פוסלת בחוץ.** כלומר מה בחוץ שהוא מקום שהמחשבה פוסלת בו אם חישב בשחיטה ע"מ לזרוק דמה בחוץ פסול: **לא עשה.** אלא מוציא מקצת הדם בחוץ כ]: **את המשויר.** בפנים כיוצא כדאמריתו הפנימי כשר. וטעמא ילפינן בגמ': **מקום שאין המחשבה פוסלת בפנים.** כלומר היכל שהוא מקום שאין מחשבה פוסלת כא] בפנים שאם שחט ע"מ ליתן את הניתנין בחוץ בפנים כשר כדאמרי' בפרק כל הפסולין (לעיל לו.) אינו דין כו': **עד שיכפר.** בהיכל: **ואין הציץ מרצה על היוצא.** דאמרינן בפרק שני (לעיל כג:) הא אינו נושא אלא עון טמא ואע"ג דפסולין שעלו לא ירדו ארצויי מיהא לא מרצו: **גמ' לא פסל דם שבחוץ את דם שבפנים.** אם הוציא אחד מן הכוסות השני כשר: **מדמה אפילו מקצת.** מדלא כתיב את דמה. ורבי יוסי הגלילי לטעמיה דאמר האי קרא בחטאות הפנימיות כתיב ופסול דחיצונה שנכנס דמה לפנים מהן לא הובא את דמה והוא כוליה משמע: ה"ג **אמר להן ק"ו ליוצא מעתה.** מהשתא דאוקימתון האי קרא להכי: **הנכנס פוסל את המשויר ואין היוצא פוסל את המשויר.** דמדמה מיעוטא הוא דמה של מובאת ולא דמה של יוצאת: **ותהא מחשבה פוסלת כו'.** ז) הש"ס קבעי לה ולא גרס לה בת"כ במילתיה דרבי יוסי הגלילי דהא לדידיה נמי איכא למיבעי: **הרי הוא אומר.** במחשבת חוץ למקומו שלישי דמוקמינן בפרק ב' (לעיל דף כח:) תניהו לענין חוץ למקומו ולהכי נקיט ליה בלשון שלישי דאין מחשבת מקום פוסלת אלא אם כן משולש בדם ובשר ואימורין כגון חוץ לעזרה שבשעת היתר הבמות מצויין כב] שלשתן בו לאפוקי מחשבת הכנסה כג] דלאו מקום בשר ואימורין הוא: ח) **ולא** כד] **תהא מחשבת חוץ למקומו פוסלת בק"ו.** ממחשבת הכנסה: **פגול זה הוא חוץ למקומו.** דאיכא דמפיק לתרוייהו מקרא אריכא דפרשת צו [ויקרא ז] ט) והאי דפרשת קדושים תהיו

עכשיו בין בחמין בין בצונן. דמזוג לי לישנא דיתורא כה] הוא דלמזיגה של חמין היו עסוקין ולא לומר ולרבות אפילו צונן: **מכדי איתרבו כל הקדשים לענין מריקה ושטיפה.** תימה דלמא ר"ע סבר לה כמ"ד לקמן (דף צז:) קדשי קדשים טעונין מריקה ושטיפה ולא קדשים קלים ואתי חטאת לרבות קדשים קלים: **ת"ל כל חטאת.** ל"ע ברים אלו עוברין (פסחים מג:) דפליגי בדרשה דכל ובבכורות (דף לד.) ט): **אין לי אלא חטאת נקבה חטאת זכר מנין.** תימה כיון דככר ריבה חטאת לצבור איתרבי לי' חטאת זכר דאין נקבה בצבור ואי הוה גרסי' איפכא ניחא כו] תימה לרבי יוסי הגלילי דנפקא ליה מהן לא הובא תיקשי ליה דאין לי אלא חטאת ליבור זכר כגון שעיר דר"ח חטאת יחיד ונקבה מנין כז]: **ותהא מחשבה פוסלת בפנים מק"ו.** תימה מה לחוץ שכן פסל בו שאר קדשים תאמר בפנים שלא פסל בו אלא חטאת ועוד מה לחוץ שכן פסל בו בשר תאמר בפנים שלא פסל בו אלא דם ועוד מה לחוץ שכן נפסל בכל ענין דם היוצא תאמר בפנים דאין נפסל אלא לכפר:

מסורת הש"ס

א) ת"כ צו פ"ח ה"א, ב) מנחות פט., ג) פסחים פג. ת"כ שם ה"ח, ירוש' פסחים פ"ז ה"ט, ד) ת"כ שם ה"ב, ירוש' שם, ה) ת"כ שם ה"ד, ירוש' שם, ו) עיין רש"ק וחילופי גרסאות ובספר פנים מאירות, ז) שייך לע"ב, ח) ע' לעיל כח:, ט) [ועי' תו' פסחים מג: ד"ה מאן, מנחות נו: ד"ה אמר, נדה עג. ד"ה תלמוד לומר].

שינויי נוסחאות

א] דמן לפנים פסולין (*ש"מ): ב] נ"ל משל דר"ע (*ש"מ וכ"ה ברש"י): ג] נ"ל עסיק. וכן ברש"י (*שמכ"י): ד] ל"ל לאו בחטאת קאמינא לך כנ"ל והשאר נמחק (*ש"מ): ה] תיבות לגבי מזבח נמחק (*ש"מ וב"ש): ו] נ"ל הא (*ב"ש): ז] ואמר (*ש"מ): ח] בחמין (ש"מ): ט] בכתה"י נוסף את דמה. וכ"ה ברש"י: י] הפסולין (*ש"מ): יא] נ"ל נתערב (*ש"מ): יב] לאו בחטאת לחוד קאמינא לך כנ"ל והד"א עם שלפניו (שמכ"י): יג] נ"ל וכל חטאת (ש"מ): יד] נ"ל יחיד (ש"מ): טו] דמוקמי (כתה"י): טז] נ"ל כמצותה (צ"ק). ובכתה"י כלפנינו: יז] נ"ל כמצותן בכשרות (ש"מ): יח] תיבת קדשי ליתא בכתה"י וד"ו: יט] נ"ל חטאות (ש"מ): כ] בחוץ את המשוייר כו' הד"א (שמכ"י וצ"ק): כא] נ"ל פוסלת בו. ותיבת בפנים נמחק (*ש"מ): כב] בכי"פ מותרין: כג] הכנסת פנים (כי"פ). נ"א מחשבת היכל. ותיבת הכנסה נמחק (ש"מ): כד] ס"א ולא תהא מחשבה פוסלת בחוץ. כלומר מחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו לא תהא פוסלת מקל וחומר (ש"מ): כה] נ"ל יתירא (ב"ש): כו] נ"ל הוה ניחא (צ"ק). ובש"מ נוסף אין לי אלא חטאת נקבה חטאת זכר מנין ת"ל כל חטאת ואין לי אלא חטאת יחיד דביחיד נמי איכא זכר כגון שעיר נשיא חטאת צבור מנין ת"ל וכל חטאת. א"נ יש לישב גירסת רש"י וה"ק חטאת זכר ביחיד מנין דצבור שאני דלא אפשר נקבה בהן. ע"כ. ועי' נ"ק וקדשי דוד: כז] בש"מ נוסף וי"ל מכ"ש דלא מצינו הכשר בפנים ליחיד. וכ' בגליון דאף דכפרו של כה"ג מצינו לו הכשר בפנים, י"ל דס"ל לר"י הגלילי כמ"ד ביומא דף נ דמקרי חטאת השותפין עיי"ש:

עין משפט נר מצוה

עא א מיי' פ"ח מהל' מעה"ק הלכה יד:
עב ב ג מיי' פ"ב מהל' פסה"מ הלכה טו:
עג ד מיי' שם הלכה טז:
עד ה מיי' פ"א שם הלכה לד ופ"ד מהלכות ביאת מקדש הלכה ז:
עה ו מיי' פ"א מהל' פסה"מ הלכה לה:

תורה אור השלם

1. וְכָל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ לֹא תֵאָכֵל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: ויקרא ו, כג
2. הֵן לֹא הוּבָא אֶת דָּמָהּ אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכוֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צִוֵּיתִי: ויקרא י, יח
3. וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא: ויקרא ז, יח

מוסף רש"י

כלפי לייא. שתי מלות הן, כלפי היכן דבר זה נוטה, הא איפכא מסתברא. לייא היכן וחבירו בברכות בפרק הרואה (ברכות נח.) חלבי לנהרא כגני לייא, חרסים שבורים להיכן הולכין (פסחים ה:) **כל הענין כולו.** כל פרשה זו וכל חטאת אשר יובא מדמה, דמוקי לה רבנן בחטאת החיצונה שהכניס דמה לפנים וזה פסול שלה וקאמר רחמנא שישרף, פליג ריה"ג ומוקי בחטאת הפנימית, כגון פר העלם דבר של צבור אשר יובא מדמה כמצותה אל אהל מועד לא תאכל באש תשרף, ובכשרה לא אצטריך קרא, דהא כתיב בגופיה ושרף אותו על עצים וגו', אלא שאם נפסלה ביוצא ובטומאה, בא הכתוב ללמדך שתשרפנה בבית הבירה ולא חוץ לג' מחנות כמצותה, וליתן ל"ת על אכילתה: **שנכנס דמה לפני ולפנים מנין.** לך שהיא פסולה: **הן לא הובא.** מדאמר ליה משה לאהרן הן לא הובא, הא הובא בת שריפה היא ושפיר עביד דשרפוה לאלתר (פסחים פג.):

שיטה מקובצת

כיון דאיכא חטאת ואשם דכי נכנס דמן פסולין. וא"ת ויתן בפנים ומה בכך אם יפסול החיצון כיון דסופו ליפסל דאמרי רבנן ישפוך לאמה. ותירץ רש"י הא דאמר ישפוך לאמה היינו לאחר שיפסל בשקיעת החמה ומוטב שיפסלו שניהם ממילא בשקיעת החמה וישפכו לאמה ולא פסלינן לחיצון בידים: **קדשים קלים מנין.** תימה תיפוק לי דהא איתרבו כל הקדשים למריקה ושטיפה: **רש"י ד"ה הרי הוא אומר כו' אא"כ משולש בדם ובשר ואמורים כגון חוץ לעזרה וכו'.** נ"ב והראב"ד פירש שיהא מקום המחשב עליו משולש בדם ובבשר ובאמורין כלומר כל מה שיוציא מהן לאותו מקום שיפסל לפיכך אם יחשב בהן להוציא לאותו מקום פוסל במחשבה והיינו חוץ, אבל בפנים אם יכניס בו בשר כשר דדם אמר רחמנא ולא בשר, הלכך אם יחשב בו להכניסו שם כשר. ע"כ מצאתי בספר ישן (ב"ש):